

Ungdomars väg till arbete

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar arbetsmarknadsutskottet regeringens skrivelse 2013/14:35 Riksrevisionens rapport om ungdomars väg till arbete samt tre motioner som väckts med anledning av skrivelsen.

Utskottet instämmer i regeringens bedömning att Riksrevisionens granskning är ett viktigt underlag i det fortsatta arbetet med insatser för ungdomars arbetsmarknadsetablering. Utskottet förutsätter, liksom regeringen, att Arbetsförmedlingen tar till vara de utvecklingsområden som Riksrevisionen har identifierat och att regeringen noga överväger vad Riksrevisionen anför om regeringens arbete.

Utskottet kan inte ställa sig bakom den verklighetsbeskrivning som ges i Socialdemokraternas motion, utan konstaterar att arbetslösa ungdomar, liksom andra arbetslösa, redan i dag har rätt till ett individuellt stöd i sitt arbetssökande från den första inskrivningsdagen. Utskottet kan heller inte ställa sig bakom förslagen i Miljöpartiets motion om bl.a. en kommunalisering av arbetsmarknadsinsatser för alla ungdomar under 25 år som varken arbetar eller studerar.

Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionerna 2013/14:A3 (S), 2013/14:A4 (SD) och 2013/14:A5 (MP) samt lägga regeringens skrivelse 2013/14:35 till handlingarna.

I betänkandet finns tre reservationer och ett särskilt yttrande.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning	4
Utskottets överväganden	5
Ungdomars väg till arbete	5
Reservationer	19
1. Ungdomars väg till arbete (S)	19
2. Ungdomars väg till arbete (MP)	21
3. Ungdomars väg till arbete (SD)	22
Särskilt yttrande	25
Ungdomars väg till arbete (V)	25
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	26
Skrivelsen	26
Följdmotionerna	26

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Ungdomars väg till arbete

Riksdagen avslår motionerna

2013/14:A3 av Ylva Johansson m.fl. (S),

2013/14:A4 av Mattias Karlsson (SD) och

2013/14:A5 av Esabelle Dingizian m.fl. (MP) samt

lägger skrivelse 2013/14:35 till handlingarna.

Reservation 1 (S)

Reservation 2 (MP)

Reservation 3 (SD)

Stockholm den 6 februari 2014

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Ylva Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Ylva Johansson (S), Maria Plass (M), Raimo Pärssinen (S), Katarina Brännström (M), Gustav Nilsson (M), Patrik Björck (S), Christer Nylander (FP), Ann-Christin Ahlberg (S), Annika Qarlsson (C), Johan Andersson (S), Hanif Bali (M), Mattias Karlsson (SD), Jenny Petersson (M), Kerstin Nilsson (S), Penilla Gunther (KD), Esabelle Dingizian (MP) och Ali Esbati (V).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlar arbetsmarknadsutskottet regeringens skrivelse 2013/14:35 Riksrevisionens rapport om ungdomars väg till arbete samt tre följdmotioner.

På talmannens uppdrag överlämnade riksdagen den 14 maj 2013 Riksrevisionens granskningsrapport Ungdomars väg till arbete – individuellt stöd och matchning mot arbetsgivare (RiR 2013:6) till regeringen i enlighet med den hanteringsordning som tillämpas sedan årsskiftet 2010/11.

Riksrevisor Gudrun Antemar föredrog rapporten på utskottets sammanträde den 28 maj 2013.

Regeringen överlämnade den 7 november 2013 skrivelse 2013/14:36 till riksdagen. Två kommittémotioner av Socialdemokraterna respektive Miljöpartiet och en enskild motion (SD) har väckts med anledning av skrivelsen. En förteckning över förslagen återfinns i bilagan.

Utskottets överväganden

Ungdomars väg till arbete

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionerna och lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

Jämför reservationerna 1 (S), 2 (MP) och 3 (SD) samt särskilt yttrande (V).

Bakgrund

De regelverk som reglerar Arbetsförmedlingens verksamhet möjliggör för myndigheten att erbjuda ungdomar insatser av typen platsförmedling och vägledning redan från första inskrivningsdagen. Enligt förordningen (2000:628) om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten bör t.ex. en individuell handlingsplan upprättas för varje arbetssökande under 25 år inom en månad. När handlingsplanen upprättas kan den unges behov av insatser bedömas och det är också möjligt att matcha individen mot lediga arbeten.

För att ta del av arbetsmarknadspolitiska program i inledningsskedet efter inskrivning vid förmedlingen måste en arbetssökande enligt förordningen om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten dock som huvudregel ha fyllt 25 år. Det finns emellertid några undantag, som alltså möjliggör arbetsmarknadspolitiska insatser för ungdomar från första inskrivningsdagen. Sedan en längre tid gäller det bl.a. unga med funktionsnedsättning och ungdomar som deltar i förberedande insatser i form av kortare folkhögskoleutbildningar. Sedan den 1 februari 2012 kan även personer som har fyllt 18 år och som av särskilda skäl står långt ifrån arbetsmarknaden delta i arbetsmarknadspolitiska program från första inskrivningsdagen vid Arbetsförmedlingen. En förberedande insats i form av en kortare studiemotiverande och orienterande insats vid folkhögskola för arbetssökande ungdomar som varken har grundläggande högskolebehörighet eller gymnasieexamen kan också ges. Utbudet av insatser för ungdomar i åldern 16–17 år är begränsat till förberedande insatser vid folkhögskola och förmedlingsinsatser såsom tätare kontakter med arbetsförmedlare, jobbsökaraktiviteter, coachning och, vid behov, en specialistutredning.

För kvalificering till det största arbetsmarknadspolitiska program som riktar sig särskilt till ungdomar, jobbgarantin för ungdomar (fortsättningsvis jobbgarantin), krävs enligt förordningen (2007:813) om jobbgaranti för ungdomar en viss inskrivningstid vid Arbetsförmedlingen. Efter 90 dagars inskrivning vid Arbetsförmedlingen (under en sammanhållen period om fyra månader) får arbetssökande 16–24-åringar ta del av särskilda programinsatser när de börjar delta i jobbgarantin. Jobbgarantin är ett garantipro-

gram, vilket innebär att deltagandet inte föregås av en individuell behovsprövning, utan alla ungdomar kan delta efter en viss inskrivningstid vid Arbetsförmedlingen.

Inom programmets ramar kan ungdomar ta del av olika arbetsmarknadspolitiska insatser. Inledningsvis, i normalfallet minst de första tre månaderna i jobbgarantin, ska ungdomarna erbjudas fördjupade insatser där deras behov kartläggs och deras kunskaper om att söka arbete stärks. Därefter bör enligt förordningen om jobbgaranti för ungdomar dessa insatser kombineras med bl.a. praktik eller utbildning. Inom ramen för jobbgarantin kan ungdomar också ta del av insatser från kompletterande aktörer till Arbetsförmedlingen.

Förutom att den arbetssökande ungdomen kan delta i arbetsmarknadspolitiska program kan den som anställer ungdomar bli berättigad till stöd till anställning i form av s.k. nystartsjobb. Det innebär att en arbetsgivare får ett stöd motsvarande arbetsgivaravgiften och den allmänna löneavgiften under maximalt ett år. För att en arbetsgivare ska kunna anställa en ungdom med nystartsjobb måste ungdomen i fråga ha fyllt 20 år vid årets ingång och ha varit arbetssökande i sex månader.

Om en ungdom deltagit 15 månader i jobbgarantin utan att ha fått ett arbete eller börjat studera går han eller hon över till det generella programmet jobb- och utvecklingsgarantin. De aktiviteter som ges inom ramen för det programmet ska vara individuellt utformade och motsvara innehållet i de generella arbetsmarknadspolitiska programmen, t.ex. utbildning, praktik eller kompletterande aktör, alternativt förmedlingsinsatser som fördjupad kartläggning och jobbsökaraktiviteter. Ungdomar har från första dagen i jobb- och utvecklingsgarantin möjlighet att få en subventionerad anställning genom s.k. särskilt anställningsstöd. Den som deltagit i jobb- och utvecklingsgarantin i 450 dagar utan att med hjälp av Arbetsförmedlingens insatser ha kunnat finna ett arbete eller påbörja en utbildning erbjuds en s.k. sysselsättningsplats hos en arbetsgivare. De arbetsuppgifter som då utförs ska vara av sådant slag att de annars inte skulle utföras och kunna ses som kvalitetshöjande. En enskild sysselsättningsperiod får vara i högst två år, och för att ha fortsatt möjlighet att lämna arbetslösheten ska deltagaren fortsätta söka arbete med stöd från Arbetsförmedlingen och ha regelbundna kontakter med sin arbetsförmedlare.

Riksrevisionens rapport

Riksrevisionen påpekar i rapporten Ungdomars väg till arbete – individuellt stöd och matchning mot arbetsgivare (RiR 2013:6) att ungdomar är nya på arbetsmarknaden och att de ska delta på arbetsmarknaden under många år. Arbetslöshet bland ungdomar riskerar därför att få långsiktiga negativa effekter för samhällsekonomin och för de enskilda ungdomarnas inkomstnivå och möjligheter till arbete i framtiden. För att vara effektiva

bör de insatser som staten ger vara anpassade efter de olika behov som individerna i ungdomsgruppen har. Åtgärder som sätts in i onödan kan t.o.m. riskera att förlänga tiden i arbetslöshet.

Riksrevisionen konstaterar att det statliga åtagandet på arbetsmarknadsområdet huvudsakligen utgörs av den arbetsmarknadspolitiska verksamheten vid Arbetsförmedlingen. Men även kommunerna erbjuder ofta arbetsmarknadsinsatser till ungdomar. Det är därför viktigt att samverkan mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna är effektiv.

Arbetslösheten bland ungdomar ligger generellt på en högre nivå än för andra grupper. Ungdomsarbetslösheten har också ökat sedan den senaste konjunkturedgången. I de fall en hög ungdomsarbetslöshet blir långvarig är det ett allvarligt problem. Riksrevisionen har därför bedömt det som relevant att granska regeringens och Arbetsförmedlingens insatser för att stödja ungdomars etablering på arbetsmarknaden och hur dessa statliga insatser samspelar med kommunernas insatser för arbetslösa ungdomar. Syftet med granskningen är att undersöka om Arbetsförmedlingens arbetssätt för att stödja ungdomars arbetsmarknadsetablering är effektivt.

Riksrevisionens sammanfattande bedömning är att statens stöd för ungdomars arbetsmarknadsetablering kan förbättras. Regeringen har vidtagit ett flertal åtgärder för att förbättra stödet, men granskningen visar att Arbetsförmedlingens arbete med arbetslösa ungdomar kan bli effektivare.

Arbetsförmedlingens insatser för att nå ungdomar som inte är inskrivna men som kan ha behov av insatser från förmedlingen behöver utvecklas. Det handlar både om strategisk styrning och samordning av Arbetsförmedlingens arbete för att nå dem som inte är inskrivna och om utveckling av det arbete som redan i dag sker lokalt. Det är viktigt att Arbetsförmedlingen når unga med en särskilt svag ställning på arbetsmarknaden.

Även Arbetsförmedlingens arbete för de ungdomar som är inskrivna kan förbättras och tydligare inriktas mot huvuduppgiften att individuellt matcha arbetssökande mot arbetsgivare. Granskningen tyder på att Arbetsförmedlingens insatser är mer inriktade på att hantera stora volymer av arbetssökande ungdomar – som själva förutsätts vara aktiva inom ramen för de insatser som förmedlingen erbjuder – och mindre på individuellt anpassade insatser för att åstadkomma en konkret matchning mot arbetsgivare. Granskningen visar också att regelverket upplevs som hindrande. Regeringen bör därför noga följa resultatet av de insatser som görs och analysera om regelverket hindrar ett tidigt och aktivt matchningsstöd. Regeringen bör också följa hur Arbetsförmedlingen arbetar med att tidigt bedöma ungdomars individuella behov.

Av granskningen framgår också att formerna för samverkan mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna behöver utvecklas. Ansvarsförhållandet mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna bör klargöras när det gäller arbetsmarknadspolitiska insatser till ungdomar eftersom det finns risk för dubbelarbete mellan dessa bägge aktörer.

Skrivelsen

Regeringen framför i skrivelse 2013/14:35 att den i huvudsak instämmer i Riksrevisionens bedömning att statens stöd för ungdomars etablering på arbetsmarknaden kan förbättras och att Arbetsförmedlingens arbete med ungdomar kan bli effektivare. Regeringen har vidtagit omfattande åtgärder för att öka sysselsättningen bland unga. Regeringen anser dock att det är angeläget att fortsätta arbetet med att förbättra möjligheterna för ungdomar att etablera sig på arbetsmarknaden.

När det gäller det befintliga regelverket för insatser till ungdomar redovisar regeringen att Arbetsförmedlingen 2012 införde ett nytt arbetssätt som innebär att de personer som bedöms riskera långtidsarbetslöshet ska få individanpassat stöd tidigt i arbetslösheten. En ytterligare förstärkning av Arbetsförmedlingens resurser gjordes 2013 för att kunna arbeta aktivt med alla ungdomar från första dagen i arbetslöshet. Regeringen framhåller att det är viktigt att insatserna är anpassade efter individens behov. Arbetsförmedlaren ska bedöma risken för långtidsarbetslöshet, och som stöd har ett särskilt bedömningsverktyg tagits fram av Arbetsförmedlingen. Regeringen påpekar att bedömningsstödet utgör ett stöd i arbetsförmedlarens professionella bedömning, som även görs utifrån andra faktorer. Det finns således enligt regeringens bedömning förutsättningar för att ungdomar som riskerar långtidsarbetslöshet ska kunna ta del av tidiga och individuellt anpassade insatser. Regeringen anser att det är viktigt att regelverket följs. I juli 2013 gav regeringen Arbetsförmedlingen i uppdrag att skyndsamt vidta åtgärder för att säkerställa att den efterlever det uppdrag som gavs i budgetpropositionen för 2012 om ett nytt arbetssätt, med bl.a. insatser för personer som riskerar långvarig arbetslöshet. Arbetsförmedlingen ska även stärka uppföljningen av genomförandet av de tidiga insatserna. Arbetsförmedlingen ska senast den 31 oktober 2013 redovisa resultatet av de genomförda insatserna till Arbetsmarknadsdepartementet.

När det gäller Arbetsförmedlingens arbetsgivarkontakter och matchningen på arbetsmarknaden framhåller regeringen att det är viktigt att Arbetsförmedlingen har förtroende och legitimitet hos arbetsgivare och arbetssökande. Regeringen har i regleringsbrevet för 2013 gett Arbetsförmedlingen i uppdrag att utveckla och förbättra sina arbetsgivarkontakter. Antalet arbetsgivarkontakter har också ökat från 2,9 miljoner 2011 till 3 miljoner 2012. Så som granskningen visar är sökaktiviteten och aktivitetsnivån i jobbgarantin för ungdomar låga. Det framgår dock av Arbetsförmedlingens rapport Insatser för att bryta långvarig arbetslöshet från februari och juni 2013 att aktivitetsnivån i jobbgarantin för ungdomar har stigit. När det gäller sökaktivitet pekar regeringen på en tendens till ökad sökaktivitet 2012 jämfört med 2011 och att Arbetsförmedlingen har ökat uppföljningen av sökaktiviteten. Regeringen framför att Arbetsförmedlingen i rapporten Förstärkt förmedlingsstöd till ungdomar redovisar att myndigheten under våren 2013 antagit en särskild ungdomsstrategi i syfte att ta ett samlat grepp om gruppen ungdomar och att den avser att för-

bättra aktivitets- och kvalitetsnivån i jobbgarantin för ungdomar. Arbetsförmedlingen fyller en viktig funktion, och regeringen anser att det är viktigt att myndigheten på bästa sätt bidrar till att förbättra arbetsmarknadens funktionssätt, bl.a. genom en förbättrad matchning.

När det gäller ansvarsfördelning och samverkan med kommuner anför regeringen att den under inledningen av 2014 kommer att presentera en ungdomspolitisk proposition. I propositionsarbetet bereds för närvarande förslag som syftar till att förbättra register, statistik och uppföljning av det kommunala informationsansvaret för ungdomar som inte har fyllt 20 år och som inte går eller har fullföljt en gymnasieutbildning. Vidare har regeringen i budgetpropositionen för 2014 aviserat att Socialstyrelsen och Arbetsförmedlingen kommer att få ett gemensamt uppdrag att ta fram förslag på modeller för hur en mer formaliserad och strukturerad samverkan mellan socialtjänsten och Arbetsförmedlingen kan utformas.

Regeringen instämmer i Riksrevisionens bedömning att samverkan mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna är viktig. Arbetsförmedlingen har i många frågor stort behov av att samverka med bl.a. kommunerna för att kunna genomföra sitt uppdrag. Enligt regleringsbrevet för 2013 har Arbetsförmedlingen ett uppdrag att redovisa hur samverkan bedrivs med andra aktörer såsom kommunerna och arbetsmarknadens parter. När det gäller överenskommelser mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna vill regeringen framhålla att Arbetsförmedlingen har uppgett att det redan i dagsläget förekommer ett stort antal sådana.

Riksrevisionens granskning är ett viktigt underlag i det fortsatta arbetet med insatser för ungdomars arbetsmarknadsetablering. Regeringen förutsätter att Arbetsförmedlingen tar till vara de utvecklingsområden som Riksrevisionen har identifierat. Regeringen kommer att följa det fortsatta arbetet. Regeringen anser att Riksrevisionens rapport i och med skrivelsen är slutbehandlad.

Motionerna

Tre motioner har väckts med anledning av regeringens skrivelse.

Socialdemokraterna välkomnar i motion 2013/14:A3 av *Ylva Johansson m.fl.* Riksrevisionens rapport som enligt partiet till stora delar tar upp kritik som Socialdemokraterna både delar och har politiska lösningar på. Socialdemokraterna vill utveckla och göra om Arbetsförmedlingen till en matchningsspecialist som samverkar med andra aktörer. Liksom Riksrevisionen tror Socialdemokraterna att bedömningsstödet kan utvecklas, men partiet vill framför allt lyfta fram att Arbetsförmedlingens 12 500 medarbetare måste ha möjlighet att använda sin yrkeskunskap på ett annat sätt än i dag. Regelstyrningen bör enligt Socialdemokraternas mening minska, och Arbetsförmedlingen bör i stället tydligare styra mot och följa upp resultatet, dvs. om människor får arbete eller inte.

Även arbetsgivarna bör kunna förvänta sig att Arbetsförmedlingen har tid och resurser att hjälpa till att hitta personal med rätt kompetens. Här finns, menar Socialdemokraterna, stora brister, vilket har lett till en situation där arbetslösheten är enormt hög samtidigt som företagen har svårt att hitta rätt personal.

Vidare håller partiet med Riksrevisionen när den rekommenderar att Arbetsförmedlingen genom strategisk styrning och samordning utvecklar sitt arbete på lokal nivå för att nå ungdomar som är i behov av myndighetens stöd men som inte är inskrivna. Socialdemokraterna föreslår att det sker en inventering och utvärdering av de erfarenheter och de insatser som görs runt om i landet. Utifrån denna genomgång ska Arbetsförmedlingen åläggas att träffa avtal med alla kommuner, enskilt eller i samverkan, i syfte att säkerställa såväl fler praktikplatser till unga arbetslösa som tillhandahållande av anställningar riktade till långtidsarbetslösa ungdomar och ungdomar med försörjningsstöd.

Avslutningsvis vill Socialdemokraterna arbeta för att sociala krav i ökad utsträckning införs i offentliga upphandlingar, vilket skulle ge Arbetsförmedlingen möjlighet att erbjuda ungdomar praktikplatser eller ungdomsanställningar i verksamheter som utförs eller är finansierade av kommuner, landsting och statliga myndigheter. Regeringen bör därutöver ta initiativ för att förmå statliga bolag att teckna strategiska samarbetsavtal med Arbetsförmedlingen för att erbjuda ungdomar praktikplatser eller anställningar.

Regeringens jobbpolitik i fråga om arbetslösa ungdomar fungerar helt enkelt inte, enligt vad som framförs av *Miljöpartiet* i motion 2013/14:A5 av *Esabelle Dingizian m.fl.* Regeringens svar på Riksrevisionens skrivelse visar enligt partiet på en fortsatt låg ambitionsnivå när det gäller att motverka ungdomsarbetslösheten. Att arbetssökande ska ges individuell hjälp från dag ett, vilket lyfts fram i regeringens svar, förekommer enligt Miljöpartiet i ganska obetydlig omfattning, och regeringens svar stärker det intrycket.

Riksrevisionen visar att kommunerna tar saken i egna händer trots att de egentligen varken har resurser eller ett uttalat ansvar för att förmedla jobb till unga arbetslösa. Miljöpartiet vill utöka kommunernas ansvar för ungdomarna och också ge dem ekonomiska förutsättningar för det. Partiet anser dels att ansvaret ska utökas till att omfatta unga arbetslösa som saknar gymnasiekompetens och är mellan 16 och 25 år, i stället för dagens 16 till 19 år, dels att kommunens ansvar ska ändras från informationsansvar till aktivitetsansvar. Det innebär att Miljöpartiets förslag ger kommunerna det huvudsakliga ansvaret för att erbjuda åtgärder till unga upp till 25 år som varken arbetar eller studerar. Partiet föreslår att Arbetsförmedlingen ska samverka med kommunerna om s.k. startcentraler, som kan samordna insatserna och ge en samlad bedömning av vilka insatser som lämpar sig för de unga. Arbetsförmedlingen ska ges ett tydligt uppdrag att samverka med kommunerna och regionerna för att minska arbetslösheten för unga mellan 16 och 25 år.

Regeringen prioriterar Arbetsförmedlingens insatser till dem som står längst ifrån arbetsmarknaden. Miljöpartiet tror inte att Arbetsförmedlingen är den instans som bäst kan hjälpa den här gruppen. Dessa personer behöver enligt partiets bedömning stöd och motivation från andra aktörer, exempelvis socialtjänsten. Startcentraler skulle på ett mer effektivt sätt se den unges behov och sätta in det stöd som gör skillnad för just den individen. De grupper som är inne på arbetsmarknaden och som omfattas av kollektivavtalens omställningsprogram genom trygghetsråd och trygghetsstiftelser har redan i dag en effektiv privat arbetsförmedling, medan de personer som står utanför eller har en svag förankring på arbetsmarknaden hänvisas till en enligt Miljöpartiets bedömning ineffektiv offentlig arbetsförmedling. Detta drabbar i första hand utlandsfödda, nyanlända, unga och personer med funktionsnedsättning.

Enligt vad som framförs i motion 2013/14:A4 av *Mattias Karlsson (SD)* framstår det mot bakgrund av den fortsatt höga ungdomsarbetslösheten som underligt att regeringen inte tar frågan på större allvar. Regeringen nämner i sin skrivelse en kommande proposition som syftar till att förbättra register och statistik, samt att man vill ta fram nya modeller för samverkan mellan Arbetsförmedlingen och socialtjänsten. Motionärens bedömning är dock att regeringens åtgärder inte kommer att ha mer än en marginell effekt, eftersom huvudproblemet är att det skapas för lite jobb.

För att komma till rätta med ungdomsarbetslösheten krävs enligt motionärens bedömning konkreta åtgärder på framför allt tre centrala områden. Det generella och delvis politiskt skapade överutbudet på arbetskraft höjer trösklarna för ungdomar och skapar undanträngningseffekter. För att komma till rätta med detta bör regelverket för a-kassan åter göras mer generöst, asyl- och anhöriginvandringen minskas kraftigt och Sverige återgå till en behovsprövad arbetskraftsinvandring. För att komma till rätta med problemet med bristande matchning och öka de svenska ungdomarnas anställningsbarhet bör betydande resursförstärkningar ske inom gymnasieskolan, komvux, högskolan och yrkeshögskolan. Vidare bör lärlingsjobb införas som en särskild anställningsform där företagen helt slipper arbetsgivaravgiften. För att stimulera företagen att anställa bör enligt motionären i synnerhet de små företagens sjuklöneansvar minska, arbetsgivaravgiften sänkas för små och medelstora företag, undantagen från turordningsreglerna i lagen om anställningsskydd ökas, starta-eget-bidraget tidsmässigt förlängas och åldersgränsen sänkas från 25 till 20 år. Utöver detta bör även en satsning på ett landsbygdslyft, återinförd värnplikt, en satsning på föreningsjobb och nyanställningar inom vård och omsorg samt ett utökat reseavdrag vid arbetspendling kunna bidra till en minskad ungdomsarbetslöshet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan inledningsvis konstatera att den svenska arbetsmarknaden långsamt håller på att återhämta sig efter den djupa nedgång som finanskrisen orsakade. Utvecklingen är försiktigt positiv såväl generellt som för ungdomar, även om ungdomsarbetslösheten fortfarande är hög. Av Arbetsförmedlingens månadsstatistik för december 2013 framgår att antalet inskrivna arbetslösa ungdomar i åldern 18–24 år uppgick till 94 000 personer i december, vilket är 6 000 färre än för ett år sedan. Av dessa var 35 000 öppet arbetslösa, och 59 000 deltog i ett program med aktivitetsstöd. I relativa tal uppgick ungdomsarbetslösheten till 17,2 procent av den registerbaserade arbetskraften, en minskning med 1,2 procentenheter jämfört med för ett år sedan. Även i Statistiska centralbyråns (SCB) månadsstatistik för december 2013 ökar sysselsättningen samtidigt som arbetslösheten sjunker marginellt för såväl ungdomar som övriga på arbetsmarknaden.

Utskottet välkomnar den omsvängning i positiv riktning som nu präglar den svenska arbetsmarknaden. Samtidigt ligger ungdomsarbetslösheten fortfarande på en alltför hög nivå. Det är därför enligt utskottets mening bra att Riksrevisionen har granskat Arbetsförmedlingens stöd till ungdomar.

Tidiga insatser för ungdomar

När det gäller tidiga ungdomsinsatser kan utskottet inte ställa sig bakom den skeva verklighetsbeskrivning som ges i Socialdemokraternas motion 2013/14:A3. Som utskottet tidigare påpekat (senast i bet. 2013/14:AU2) har arbetslösa ungdomar, liksom andra arbetslösa, rätt till ett individuellt stöd i sitt arbetssökande från den första inskrivningsdagen. Regeringen förstärkte också Arbetsförmedlingens resurser med 46 miljoner kronor 2013–2015 med inriktning mot ungdomar för att möjliggöra mer väglednings- och matchningsinsatser tidigt i arbetslösheten. Utöver dessa satsningar tillförde regeringen ytterligare 50 miljoner kronor 2014 just för att Arbetsförmedlingen ska kunna anvisa förmedlare att jobba särskilt med ungdomar.

Utskottet vill påminna om att ungdomars arbetslöshet kan ha olika orsaker som kräver olika typer av insatser och stöd. Av SCB:s rapport Ungdomsarbetslöshet – jämförbarhet i statistiken mellan ett antal europeiska länder (SCB 2013:1) framgår att arbetslöshetens längd varierade mycket mellan de undersökta länderna. Sverige och Island var de länder där störst andel av de arbetslösa ungdomarna var arbetslösa endast under en kortare period. Sverige och Finland var de länder som hade lägst andel långtidsarbetslösa ungdomar, dvs. ungdomar som varit arbetslösa i mer än sex månader. En annan aspekt som är värd att uppmärksamma är om ungdomar arbetar och vill arbeta heltid eller deltid. I Nederländerna, som har en förhållandevis låg ungdomsarbetslöshet, arbetar en större andel av ungdomarna deltid än i övriga länder. En större andel av de arbetslösa ungdomarna där sökte också deltidsarbete. I länder med en hög ungdomsarbets-

löshet, som i Sverige, rådde ett motsatt förhållande. De arbetslösa ungdomarna ville arbeta heltid i högre utsträckning, och de sysselsatta ungdomarna gjorde det.

För de allra flesta svenska ungdomar är alltså perioder i arbetslöshet relativt kortvariga och en del av en övergående etableringsprocess på arbetsmarknaden. Mot denna bakgrund förefaller det välbetänkt att Arbetsförmedlingen i normalfallet inledningsvis satsar på stöd till direkt jobbsökande. För majoriteten av ungdomar är det utöver förmedlingsstöd de generella åtgärder som regeringen har genomfört för att sänka kostnaden för att anställa unga som är av störst betydelse, exempelvis den lägre arbetsgivaravgiften och den lägre momsen för restaurang- och cateringtjänster, som sysselsätter många ungdomar. Även stödet till de s.k. YA-jobben kan enligt utskottet förväntas vara betydelsefullt för denna majoritet av ungdomar. Denna grupp ungdomar bör inte från första dagen anvisas en arbetsmarknadspolitisk åtgärd, som riskerar att minska deras möjligheter och incitament att söka arbete. Detta är också utgångspunkten för Arbetsförmedlingens arbetssätt i dag, och utskottet ser ingen anledning att återgå till en gammal Ams-politik som redan prövats i Sverige med dåligt resultat.

Däremot instämmer utskottet i vad såväl Riksrevisionen som regeringen anför om att det är centralt att Arbetsförmedlingen tidigt identifierar och ger en ökad grad av stöd till den mindre grupp ungdomar som riskerar att fastna i långtidsarbetslöshet eller att aldrig ta sig in på arbetsmarknaden. Det totala antalet nyinskrivna öppet arbetslösa ungdomar under 2012 var 142 700. Av dem bedömde arbetsförmedlarna efter möten med de arbetssökande att 11 600, eller ca 8 procent, hade behov av tidiga insatser.

För att på ett effektivt och enhetligt sätt kunna avgöra vilka dessa personer är, tog Arbetsförmedlingen under hösten 2011 fram ett profileringsverktyg som kallas bedömningsstöd. Verktöget ger en prognos baserad på statistiska analyser. Förmedlaren ska väga in utfallet i sin bedömning av den arbetssökandes behov av tidiga insatser, men är inte bunden att följa det. Sedan lanseringen i januari 2012 ska bedömningsstödet användas vid alla inskrivningar av personer som är öppet arbetslösa. Det är enligt utskottets mening viktigt att understryka att bedömningsstödet är tänkt att komplettera, inte ersätta, arbetsförmedlarens professionella bedömning. På just det sätt som efterfrågas i Socialdemokraternas motion har arbetsförmedlaren redan i dag en avgörande roll i att bedöma vilka arbetslösa som behöver tidiga insatser. En studie från Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU-rapport 2014:1) visar att en majoritet av de förmedlare som intervjuats uppger att de använder bedömningsstödet. Det finns dock stora variationer i hur verktöget används. Både chefer och förmedlare betonar att verktöget är bra som stöd, men att det inte får ersätta förmedlarnas professionella omdöme. Den egna bedömningen väger också vanligen tyngre än verktögets utfall då bedömningarna krockar.

Som regeringen framhåller finns det sedan 2012 en möjlighet till tidiga programinsatser för sådana ungdomar som av särskilda skäl bedöms stå långt ifrån arbetsmarknaden redan innan de träder in i jobbgarantin. Utskottet anser att det är av stor betydelse att Arbetsförmedlingen begagnar sig av denna möjlighet på ett effektivt sätt. I det syftet gav regeringen i juli 2013 Arbetsförmedlingen i uppdrag att skyndsamt vidta åtgärder för att säkerställa att det uppdrag som gavs i budgetpropositionen för 2012 om ett nytt arbetssätt efterlevs, med bl.a. insatser för personer som riskerar långvarig arbetslöshet. Arbetsförmedlingen skulle även stärka uppföljningen av genomförandet av de tidiga insatserna.

Utskottet noterar att det av den återslag rapport som Arbetsförmedlingen lämnade till regeringen den 31 oktober 2013 i linje med vad utskottet ovan anförut bl.a. framgår att låg ålder i sig inte genererar någon ökad risk att hamna i långvarig arbetslöshet. Ungdomar väntas generellt få arbete efter en kortare inskrivningstid och går ofta in och ut ur anställningar med relativt korta anställningstider. Men det kan finnas andra faktorer i den arbetsökandes historia som innebär en ökad risk för arbetslöshet. För att tidiga insatser ska vara aktuella för unga arbetsökande krävs enligt vad Arbetsförmedlingen anför ofullständig grundskole-, eller gymnasieutbildning och att den unge har haft kontakt med andra myndigheter i ärenden som bedöms påverka ungdomens arbetsförutsättningar eller har misstänkt ohälsa eller sociala omständigheter som bedöms påverka hans eller hennes förutsättningar att få ett arbete. Arbetsförmedlingen bedömer att antalet ungdomar som utifrån de faktorer som beskrivs ovan riskerar att hamna i en långvarig arbetslöshet ökar.

Utskottet noterar vidare att Arbetsförmedlingen finner att det finns en spridning mellan hur väl olika arbetsförmedlingskontor lyckas med måluppfyllelsen inom tidiga insatser. En prioriterad åtgärd inom handlingsplanen under resterande del av året är enligt myndigheten att identifiera kritiska framgångsfaktorer hos de kontor som lyckas väl och överföra dem till kontor med utvecklingsmöjligheter. Goda exempel ska tas till vara och spridas för att öka lärandet och därmed få en ökad måluppfyllelse. Utskottet konstaterar att Arbetsförmedlingen i sin återslag rapport finner att resultatutvecklingen hittills inte är tillräcklig och att myndigheten därför kommer att fortsätta att prioritera arbetet med tidiga insatser för att förhindra långvarig arbetslöshet.

Utskottet välkomnar att Arbetsförmedlingen är medveten om det fortsatta arbete som krävs av myndigheten för att den på ett tillfredsställande sätt ska uppfylla regeringens uppdrag om tidiga insatser. En sådan inriktning ligger också väl i linje med de rekommendationer som lämnas av Riksrevisionen.

Unga som varken arbetar eller studerar

En särskild problematik som berörs i Riksrevisionens rapport gäller den grupp ungdomar som inte har kontakt med vare sig Arbetsförmedlingen eller andra myndigheter och som därför inte per automatik blir föremål för insatser. Som framförs i rapporten kan en del av dessa ungdomar finnas i den grupp som saknar försörjning enligt de offentliga registren eller som enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU) varken arbetar, studerar eller söker arbete. Storleken på denna grupp 16–24-åringar kan enligt Riksrevisionen uppskattas till mellan 35 000 och 50 000 under de senaste åren. Riksrevisionen gör bedömningen att Arbetsförmedlingens arbete för att nå ungdomar som inte är inskrivna men som kan ha behov av myndighetens insatser både kan utökas och göras mer strukturerat.

För att analysera situationen för denna grupp tillsatte regeringen Utredningen om unga som varken arbetar eller studerar, vilken nyligen presenterade sitt slutbetänkande (SOU 2013:74). Utredningen noterar att denna grupp ofta är prioriterad i myndigheternas arbete, både i den ordinarie verksamheten och i projekt, men att såväl insatser som målgrupper är överlappande mellan olika aktörer och att insatserna inte alltid är samordnade mellan aktörerna.

Utredningen föreslår därför bl.a. att skollagen förtydligas så att en kommun inom ramen för sitt aktivitetsansvar för ungdomar under 20 år utanför gymnasieskolan kan träffa överenskommelser med landstinget, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen om att samverka för att uppnå en effektivare användning av tillgängliga resurser. Utredningen föreslår vidare att Arbetsförmedlingen uppmärksammar denna grupp inom arbetet i samordningsförbund, enligt lagen (2003:1210) om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser. Därutöver föreslår utredningen att myndigheten ges i uppdrag att utveckla stödet till ungdomar som av särskilda skäl står långt ifrån arbetsmarknaden och är i behov av samordnade insatser genom utvecklad samverkan med kommuner och andra relevanta myndigheter. Utredningens förslag bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Som framgår av utredningens förslag hör denna problematik nära samman med frågan om kommunernas ansvar för sysselsättningsinsatser för ungdomar. Denna fråga uppmärksammas också i Riksrevisionens rapport, liksom i Socialdemokraternas och Miljöpartiets motioner. Riksrevisionen finner att ansvarsfördelningen mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna när det gäller arbetssökande ungdomar inte uppfattas som helt tydlig varken av kommunerna eller av lokala arbetsförmedlare, och Riksrevisionen varnar för risken för dubbelarbete.

Utskottet vill i sammanhanget påminna om att det av den kunskapsöversikt om arbetsmarknadspolitik i kommunerna som utskottet låtit ta fram (2011/12:RFR15) bl.a. framgår att omfattningen av de kommunala arbetsmarknadsåtgärderna för ungdomar inte är systematiskt kartlagd och att det inte finns någon samlad bild av hur de är organiserade. I en jämförelse mellan statligt och kommunalt utförda åtgärder (Forslund och Skans

[2006]) konstaterades att de kommunala ungdomsprogrammen är sämre på att få ungdomar i arbete än de program som har utförts i statlig regi. Resultaten av den forskning som finns sammanfattas i kunskapsöversikten på följande sätt (2011/12:RFR15 s. 98):

[U]ngdomsprojekt tycks vara positiva i den bemärkelsen att ungdomarna får stöd på olika sätt, såsom arbetssökande, praktikplatser, kontakter med vuxna och olika former av socialt stöd som kan vara av stor vikt för ungdomar som står utanför arbetsmarknaden och utbildningssystemet. Dock saknas det systematiska utvärderingar av ungdomsprojektens effekter, och det är utifrån den nuvarande forskningen inte möjligt att bedöma om åtgärderna riktade till ungdomar har medfört att de har fått arbete eller blivit självförsörjande som en effekt av de många åtgärdsprojekten riktade mot dem.

Utskottet kan konstatera att kommunernas arbete med att skapa sysselsättning för ungdomar är ett viktigt komplement till Arbetsförmedlingens arbete. Samtidigt är det enligt utskottets mening mycket problematiskt att kunskapen om effekten av de kommunala arbetsmarknadsinsatserna för bl.a. ungdomar är så begränsad. Bristen på systematisk dokumentation som kan utgöra underlag till jämförande effektstudier är i detta sammanhang en viktig faktor.

Utskottet ser bl.a. mot denna bakgrund inte att en generell kommunalisering av ansvaret för arbetsmarknadsinsatser till ungdomar upp till 25 år – på det sätt som Miljöpartiet föreslår – skulle vara en lämplig väg framåt. Risken är uppenbar att möjligheterna att få information om hur skattemedel används mest effektivt i kampen mot ungdomsarbetslöshet skulle minska. Utskottet anser – i likhet med vad som framförs av Riksrevisionen och i regeringens skrivelse – att en nära samverkan mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna är mer ändamålsenlig. Som regeringen påpekar har Arbetsförmedlingen enligt regleringsbrevet för 2013 ett uppdrag att redovisa hur samverkan bedrivs med andra aktörer såsom kommunerna och arbetsmarknadens parter. Enligt vad som anges i skrivelsen har Arbetsförmedlingen också uppgett att det redan i dagsläget förekommer ett stort antal överenskommelser om samverkan mellan myndigheten och olika kommuner.

Utskottet vill i sammanhanget uppmärksamma att regeringen i skrivelsen anför att det i arbetet med den ungdomspolitiska proposition som regeringen aviserat bereds förslag som syftar till att förbättra register och statistik över och uppföljning av det kommunala informationsansvaret för ungdomar som inte har fyllt 20 år och som inte går eller har fullföljt en gymnasieutbildning. Vidare har regeringen i budgetpropositionen för 2014 aviserat att Socialstyrelsen och Arbetsförmedlingen kommer att få ett gemensamt uppdrag att ta fram förslag på modeller för hur en mer formaliserad och strukturerad samverkan mellan socialtjänsten och Arbetsförmedlingen kan utformas. Utskottet välkomnar dessa initiativ, som kan underlätta arbetet med att hjälpa ungdomar som varken arbetar eller studerar att lämna sitt utanförskap.

Arbetsförmedlingens arbete med matchning och arbetsgivarkontakter

Utskottet vill liksom Riksrevisionen understryka hur viktigt det är med ett aktivt matchningsstöd för att ungdomar ska ha möjlighet att finna ett arbete. Av en nyligen presenterad rapport (Education to employment: Getting Europe's youth into work, McKinsey) som studerar övergången från skola till arbetsliv i åtta större europeiska länder, bl.a. Sverige, framgår att bristande matchning är ett problem på stora delar av den europeiska arbetsmarknaden.

I rapporten uppges att 5,6 miljoner ungdomar är arbetslösa i Europa och sammanlagt 7,5 miljoner ungdomar varken arbetar eller studerar. Trots det angav arbetsgivarna i undersökningen att de kunskaper och färdigheter ungdomarna tillägnat sig inte är de rätta: 27 procent av de intervjuade arbetsgivarna uppgav att de lämnat en vakans otillsatt för att de inte kunde finna någon som uppfyllde kvalifikationskraven. Enligt undersökningen uppgav 74 procent av de intervjuade utbildningsanordnarna i Europa att de var övertygade om att deras elever hade förberetts för arbetslivet, medan bara 38 procent av ungdomarna själva och 35 procent av arbetsgivarna höll med.

En central del av lösningen på problemen med bristande matchning handlar enligt utskottets mening för svensk del om den reformering av utbildningsväsendet som alliansregeringen nu genomför, med en tydligare inriktning på kunskap och en mjukare övergång mellan skola och arbetsliv. Regeringens stöd till parternas yrkesintroduktionsjobb och det aviserade förslaget om införandet av en gymnasial lärlingsanställning är exempel på viktiga reformer i denna riktning.

Utskottet välkomnar att regeringen i regleringsbrevet för 2013 gett Arbetsförmedlingen ett uppdrag att stärka sitt arbete med arbetsgivarkontakter. Som Riksrevisionen påpekar är detta en annan central del av arbetet med att förbättra matchningen. Av Arbetsförmedlingens återslag till regeringen från den 14 juni 2013 framförs bl.a. att det nya arbetssätt som myndigheten inlett gentemot arbetsgivare har lett till ett antal förbättrade resultat. Antalet arbetsgivarkontakter har enligt vad myndigheten uppges ökat med 100 000 på ett år, och antalet överenskommelser har ökat med 139 procent jämfört med föregående kvartal. Antalet anvisningar eller platsförslag har också för tertial 1 ökat från 183 187 (2012) till 1 124 002 (2013). Dessa ökningar visar enligt Arbetsförmedlingen att det nya arbetssättet har fått ett positivt genomslag. Myndigheten påpekar samtidigt att de nya uppdrag som myndigheten har tilldelats har resulterat i en förändrad sökandesammansättning, där ca 60 procent av de inskrivna på Arbetsförmedlingen tillhör sökande som står längre ifrån arbetsmarknaden. Det är enligt utskottets mening positivt att myndigheten drar slutsatsen att antalet kontakter med arbetsgivare som vill anställa sökande som står längre ifrån arbetsmarknaden därför måste fortsätta att öka. Utskottet utgår ifrån att regeringen noga kommer att följa upp Arbetsförmedlingens arbete i denna del.

Sammanfattande slutsatser

Utskottet instämmer i regeringens bedömning att Riksrevisionens granskning är ett viktigt underlag i det fortsatta arbetet med insatser för ungdomars etablering på arbetsmarknaden. Utskottet förutsätter liksom regeringen att Arbetsförmedlingen tar till vara de utvecklingsområden som Riksrevisionen har identifierat och att regeringen noga överväger vad Riksrevisionen anfört om regeringens arbete.

Med det anförda anser utskottet att riksdagen bör avslå motionerna 2013/14:A3 (S), 2013/14:A4 (SD) och 2013/14:A5 (MP) samt lägga regeringens skrivelse 2013/14:35 till handlingarna.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Ungdomars väg till arbete (S)

av Ylva Johansson (S), Raimo Pärssinen (S), Patrik Björck (S), Ann-Christin Ahlberg (S), Johan Andersson (S) och Kerstin Nilsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:A3 av Ylva Johansson m.fl. (S),

avslår motionerna

2013/14:A4 av Mattias Karlsson (SD) och

2013/14:A5 av Esabelle Dingizian m.fl. (MP) samt

lägger skrivelse 2013/14:35 till handlingarna.

Ställningstagande

Från socialdemokratiskt håll har vi sedan regeringen tillträdde varnat för att den förda arbetsmarknadspolitiken inte kommer att leda till önskat resultat. Extra allvarlig är den höga ungdomsarbetslösheten, eftersom långtidsarbetslöshet i unga år sätter spår långt senare i livet. Studier visar att ungdomar som blir arbetslösa direkt efter gymnasiet löper en betydligt större risk att vara arbetslösa under de följande tio åren än ungdomar som inte går sysslösa.

Regeringens politik har inte fungerat. Breda skattesänkningar har inte gett fler nyanställningar. Sänkningen av arbetsgivaravgifter för unga har dömts ut av regeringens egna experter som ett ineffektivt skatteundantag, eftersom det riktas mot de ungdomar som redan har jobb – inte mot dem som saknar det. Att därtill ha ett regelverk för Arbetsförmedlingen som motverkar individuellt bemötande och professionella bedömningar är förödande för unga arbetslösa. Ungdomsarbetslöshetens omfattning vittnar om detta. Ingenting tyder på att ungdomsarbetslösheten, med nuvarande politik, inom en överskådlig framtid kommer att sjunka till de nivåer som rådde när regeringen tillträdde.

Vi socialdemokrater anser att ungdomsarbetslösheten ska bekämpas genom att ungdomars kompetens ökar och steget mellan utbildning och arbete minskar. Det behövs också en aktiv näringspolitik som stimulerar framväxten av nya jobb. Vår utgångspunkt är att unga människor ska

jobba eller studera – inte vara långtidsarbetslösa. Vårt mål är att ingen ung ska vara arbetslös mer än maximalt 90 dagar. Med bättre studievägledning, en förstärkt och förbättrad arbetsförmedling, utbyggd gymnasial och eftergymnasial utbildning, stöd till anställningar genom yrkesintroduktionsavtal och ett brett engagemang från alla offentliga arbetsgivare är det fullt möjligt att sätta stopp för ungdomsarbetslösheten. Socialdemokraterna har föreslagit en ungdomsgaranti. Den som är ung och utan arbete ska senast efter 90 dagar erbjudas ett riktigt jobb, en utbildning som leder till jobb eller en kombination av utbildning och praktik i riktning mot ett jobb. Vi utfärdar inga kravlösa garantier. Den som är arbetslös ska delta i den utbildning, praktik eller det arbete som anvisas. Den som inte tar erbjudandet förlorar rätten till ersättning.

Vi socialdemokrater vill utveckla och göra om Arbetsförmedlingen till en matchningsspecialist som samverkar med andra aktörer. Arbetsmarknadspolitiken och Arbetsförmedlingens arbete måste förändras för att fokusera på jobb. De arbetssökande ska kunna förvänta sig professionellt stöd och engagemang som ska syfta till egen försörjning genom arbete. Kartläggning, praktikplats, validering, utbildning och coachning ska leda till jobb, inte vara ett sätt att hålla den som är arbetslös sysselsatt. En del arbetssökande står nära arbetsmarknaden och behöver begränsade insatser från Arbetsförmedlingen, men allt fler av de arbetslösa står mycket långt ifrån arbetsmarknaden och kan behöva en kedja av insatser. Liksom Riksrevisionen tror vi att bedömningsstödet kan utvecklas, men vi vill framför allt lyfta fram att Arbetsförmedlingens 12 500 medarbetare måste ha möjlighet att använda sin profession på ett annat sätt än i dag. Regeringens detaljstyrning gör att det finns mindre utrymme för professionella bedömningar och nära kontakter med arbetsgivare. Resultatet blir att Arbetsförmedlingen i stor utsträckning förmedlar åtgärder som ofta avlöser varandra i en lång kedja som alltför sällan leder till jobb. Därför bör regelstyrningen minska, och Arbetsförmedlingen bör i stället tydligare styra mot och följa upp resultatet, dvs. om människor kommer i arbete eller inte.

Det är allvarligt att arbetsgivare inte i större utsträckning vänder sig till Arbetsförmedlingen för att hitta personal. Även arbetsgivarna bör kunna förvänta sig att Arbetsförmedlingen har tid och resurser att hjälpa till att hitta personal med rätt kompetens. Här finns stora brister, vilket har lett till en situation där arbetslösheten är enormt hög samtidigt som företag har svårt att hitta rätt personal.

Arbetsförmedlingen är en central aktör för att svensk arbetsmarknad ska fungera väl. Dessvärre har Arbetsförmedlingen lågt förtroende hos såväl arbetsgivare och arbetslösa ungdomar som hos många av dess anställda. Det tror vi kan vara ett skäl till att unga avstår från att anmäla sig hos Arbetsförmedlingen. Därför håller vi med Riksrevisionen när den rekommenderar att Arbetsförmedlingen genom strategisk styrning och samordning utvecklar sitt arbete på lokal nivå för att nå ungdomar som är i behov av myndighetens stöd men som inte är inskrivna. Alla offentliga

verksamheter behöver arbeta för att få fram fler jobb och praktikplatser åt unga. Vi ställer oss positiva till att utveckla samverkan mellan socialtjänsten och Arbetsförmedlingen. Vi socialdemokrater har föreslagit att Arbetsförmedlingen och kommunerna tecknar strategiska samarbetsavtal för ungdomsansättningar och praktikplatser. I vissa kommuner erbjuds ungdomar redan praktik eller anställning i de egna förvaltningarna. Insatserna riktas ofta mot ungdomar med särskilt svag ställning på arbetsmarknaden. Vi föreslår att det sker en inventering och utvärdering av de erfarenheter och insatser som görs runt om i landet. Utifrån denna genomgång vill vi ålägga Arbetsförmedlingen att träffa avtal med alla kommuner, enskilt eller i samverkan, för att säkerställa såväl fler praktikplatser till unga arbetslösa som tillhandahållandet av anställningar riktade till långtidsarbetslösa ungdomar eller ungdomar med försörjningsstöd. Vi socialdemokrater vill också arbeta för att sociala krav i ökad utsträckning införs i offentliga upphandlingar, vilket skulle ge Arbetsförmedlingen möjlighet att erbjuda ungdomar praktikplatser eller ungdomsansättningar i verksamheter som utförs eller är finansierade av kommuner, landsting och statliga myndigheter. Vi menar även att regeringen bör ta initiativ för att förmå statliga bolag att teckna strategiska samarbetsavtal med Arbetsförmedlingen för att erbjuda praktikplatser eller anställningar för unga. Ett årligt mål för antalet arbetstillfällen eller praktikplatser som de statliga bolagen ska erbjuda bör upprättas.

Vad som nu har anförts bör riksdagen ge regeringen till känna. Det innebär att motion 2013/14:A3 (S) tillstyrks.

2. Ungdomars väg till arbete (MP)

av Esabelle Dingizian (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:A5 av Esabelle Dingizian m.fl. (MP),

avslår motionerna

2013/14:A3 av Ylva Johansson m.fl. (S) och

2013/14:A4 av Mattias Karlsson (SD) samt
lägger skrivelse 2013/14:35 till handlingarna.

Ställningstagande

Regeringens jobbpolitik för arbetslösa ungdomar fungerar helt enkelt inte. Regeringens svar på Riksrevisionens rapport visar en fortsatt låg ambitionsnivå för att motverka ungdomsarbetslösheten. Många av de åtgärder som nämns i regeringens svar förekommer endast i ganska obetydlig omfattning, exempelvis individuell hjälp från dag ett. För att man ska få fler

personer i arbete krävs bl.a. att matchningen på arbetsmarknaden fungerar bättre än i dag. En ineffektiv arbetsförmedling drabbar i första hand utlandsfödda, nyanlända, unga och personer med funktionsnedsättning.

Riksrevisionen visar att kommunerna tar saken i egna händer, trots att de egentligen varken har resurser eller ett uttalat ansvar för att förmedla jobb till unga arbetslösa. Miljöpartiet vill utöka kommunernas ansvar för ungdomarna och också ge dem ekonomiska förutsättningar för det. Ansvaret ska dels utökas till att omfatta unga arbetslösa utan gymnasiekompetens som är mellan 16 och 25 år, i stället för dagens 16 till 19 år, dels ska kommunens ansvar ändras från ett informationsansvar till ett aktivitetsansvar. Det innebär att Miljöpartiets förslag ger kommunerna det huvudsakliga ansvaret för att erbjuda åtgärder till unga upp till 25 år som saknar gymnasiekompetens och varken arbetar eller studerar. Kommunerna ska arbeta aktivt med både uppsökande och åtgärdande verksamhet.

Lokala insatser mot ungdomsarbetslöshet blir ofta framgångsrika när kommunerna samverkar med Arbetsförmedlingen. Sådana samverkansmodeller finns i bl.a. Norrköping, Östersund och Trelleborg. Därför föreslår Miljöpartiet att Arbetsförmedlingen ska samverka och ingå avtal med kommunerna om s.k. startcentraler, som kan samordna insatserna och ge en samlad bedömning av vilka insatser som är lämpliga för de unga. Arbetsförmedlingen ska ges ett tydligt uppdrag att samverka med kommunerna och regionerna för att minska arbetslösheten för unga mellan 16 och 25 år. Genom en samverkan tas kompetensen till vara från båda parterna, och insatserna för unga kan göras mer effektiva.

Regeringen prioriterar Arbetsförmedlingens insatser till dem som står längst ifrån arbetsmarknaden. Miljöpartiet tror inte att Arbetsförmedlingen är den instans som bäst kan hjälpa den här gruppen. Den behöver stöd och motivation från andra aktörer, exempelvis socialtjänsten. Startcentraler skulle på ett mer effektivt sätt se den unges behov och sätta in det stöd som gör skillnad för just den individen.

Vad som nu har anförts bör riksdagen ge regeringen till känna. Det innebär att motion 2013/14:A5 (MP) tillstyrks.

3. Ungdomars väg till arbete (SD)

av Mattias Karlsson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:A4 av Mattias Karlsson (SD),

avslår motionerna

2013/14:A3 av Ylva Johansson m.fl. (S) och

2013/14:A5 av Esabelle Dingizian m.fl. (MP) samt

lägger skrivelse 2013/14:35 till handlingarna.

Ställningstagande

I Riksrevisionens granskningsrapport konstateras att mer behöver göras för att undkomma den alldeles för höga ungdomsarbetslösheten. Regeringens insatser genom Arbetsförmedlingen är inte tillräckligt effektiva för att komma till rätta med problem som exempelvis en svag matchning på arbetsmarknaden.

Av regeringens skrivelse framgår tydligt att regeringen sätter stor tilltro till den s.k. jobbgarantin. I dag ligger den säsongsrensade nivån på ungdomsarbetslöshet på ca 22 procent. När regeringen i december 2007 lanserade jobbgarantin var ungdomsarbetslösheten ca 19 procent. Även om man kan se en liten sänkning under de senaste åren är den långsiktiga trenden stigande. Mot bakgrund av detta framstår det som underligt att regeringen inte tar frågan på större allvar. I skrivelsen står det att regeringen har vidtagit omfattande åtgärder för att öka sysselsättningen bland unga och att regeringen ser Riksrevisionens rapport som slutbehandlad. Regeringen motiverar sitt ställningstagande med en kommande proposition som syftar till att förbättra register och statistik samt ta fram nya modeller för samverkan mellan Arbetsförmedlingen och socialtjänsten.

Sverigedemokraternas bedömning är dock att regeringens åtgärder inte kommer att ha mer än en marginell effekt. De förbättringar regeringen aviserar är naturligtvis positiva. Huvudproblemet är dock att det skapas för lite jobb. Oavsett om den arbetssökande får hjälp med information och med kopplingen till arbetsmarknaden, förutsätter regeringen att det finns arbetstillfällen. Men frågan är var alla arbetslösa ungdomar ska finna anställning. Att nöja sig med att öppna för praktikplatser hos kommunerna är inte bra nog. Regeringen måste presentera nyskapande och stimulerande åtgärder, kort sagt riktiga jobb. För att man ska komma till rätta med ungdomsarbetslösheten är det Sverigedemokraternas bedömning att det krävs konkreta åtgärder på framför allt tre centrala områden:

Det generella och delvis politiskt skapade överutbudet på arbetskraft höjer trösklarna för ungdomar och skapar undanträngningseffekter. För att komma till rätta med detta bör regelverket för a-kassan åter göras mer generöst, asyl- och anhöriginvandringen minskas kraftigt och Sverige återgå till en behovsprövad arbetskraftsinvandring.

Problemet med bristande matchning gör att många arbetslösa ungdomar i dag inte kan vara med och tävla om de lediga arbetstillfällen som finns. För att komma till rätta med detta problem och öka de svenska ungdomarnas anställningsbarhet bör betydande resursförstärkningar ske inom gymnasieskolan, komvux, högskolan och yrkeshögskolan. Vidare bör lärlingsjobb införas som en särskild anställningsform där företagen helt slipper arbetsgi-varavgiften.

Som tidigare nämnts är den kanske största orsaken till ungdomsarbetslösheten att det skapas alltför få nya arbetstillfällen. Företagens benägenhet att anställa måste därför öka, och framväxten av nya näringar såväl i städerna som på landsbygden måste stimuleras. För att åstadkomma detta bör i synnerhet de små företagens sjuklöneansvar minska, arbetsgivaravgiften sänkas för små och medelstora företag, undantagen från turordningsreglerna i lagen om anställningsskydd bli fler och starta eget-bidraget tidsmässigt förlängas samtidigt som åldersgränsen för att motta sådant stöd sänks från 25 till 20 år.

För att bidra till att minska ungdomsarbetslösheten bör man utöver de angivna förslagen även göra en satsning på ett landsbygdslyft, återinföra värnplikten, göra en satsning på föreningsjobb och göra nyanställningar inom vård och omsorg samt införa ett utökat reseavdrag vid arbetspendling.

Vad som nu har anförts bör riksdagen ge regeringen till känna. Det innebär att motion 2013/14:A4 (SD) tillstyrks.

Särskilt yttrande

Ungdomars väg till arbete (V)

Ali Esbati (V) anför:

Eftersom jag saknar möjlighet att reservera mig mot utskottsmajoritetens förslag vill jag nedan tydliggöra hur jag och Vänsterpartiet ser på insatser mot ungdomsarbetslösheten.

Den borgerliga regeringens satsningar på jobbgaranti och sänkta arbetsgivaravgifter för unga har inte haft någon effekt på ungdomsarbetslösheten, som nu är högre än när satsningarna genomfördes. Det som krävs för att komma till rätta med den höga ungdomsarbetslösheten är framför allt en politik för fler jobb i Sverige. En stor del av ungdomsarbetslösheten utgörs av unga som befinner sig i perioder mellan korta och otrygga anställningar. En politik för ökad anställningstrygghet är därför av stor vikt för att minska ungdomsarbetslösheten och för att öka tryggheten i ungas livssituation i stort.

Men det behövs också en aktiv utbildnings- och arbetsmarknadspolitik som rustar arbetslösa ungdomar för framtiden och erbjuder dem en väg in i arbetslivet. Det behövs investeringar i de ungdomar som i dag står utanför arbetsmarknaden och verktygen för att ge dem en möjlighet att gå från arbetslöshet till arbete eller studier.

I Vänsterpartiets budgetmotion finansieras ett paket med åtgärder för unga arbetslösa som ska kunna sättas in vid den tidpunkt då det bedöms lämpligt. Unga ska få tidiga och individuellt anpassade insatser hos Arbetsförmedlingen, utan att behöva invänta de fasta tidsgränser som regeringen har infört i sina garantiprogram. Alla unga arbetssökande ska dock garanteras någon åtgärd inom 90 dagar. I paketet ingår en generationsväxlingssatsning med utbildningsvikariat i vård- och omsorgsyrsken, lärlingsanställningar och traineejobb för akademiker. I paketet ingår också övergångsjobb för långtidsarbetslösa unga och lönebidragsanställningar riktade till unga med funktionsnedsättning samt en omfattande utbildningssatsning. Vänsterpartiet vill införa ett stimulansbidrag till kommunerna för att de ska kunna garantera sina 17-åringar sommarjobb under tre veckor.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2013/14:35 Riksrevisionens rapport om ungdomars väg till arbete.

Följdmotionerna

2013/14:A3 av Ylva Johansson m.fl. (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en ny och aktiv politik med tidiga insatser för unga arbetslösa.

2013/14:A4 av Mattias Karlsson (SD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om konkreta och kraftfulla åtgärder mot ungdomsarbetslösheten.

2013/14:A5 av Esabelle Dingizian m.fl. (MP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa konkreta förbättringar för att möjliggöra individanpassade åtgärder i syfte att få fler unga i arbete.